

Бүгү чурттарның пролетарийлерни, каттыжыңар!

ШЫҢ

СЭКП Тыва обкомунун, Тыва АССР-ниң Дээди Сөвединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№ 268 (10865)

1978 чылдың ноябрь 22, среда

1978 чылда тиражагеттинген

Өртөз 2 көп.

ТӨРЭЭН ЧУРТКА ТӨЛЕПТИГ БАРААН БОЛУР

Бистин чаа Үндэзин Хойлурустун 63 чүүдүндө «ССРЭ-ниң Чепсектиг Күштериниң хүрээлениге шериг албанын эрттирери—совет хамааттыларын хундүлүг хүлээлгези» деп бижээ.

Республиканың комсомол организациязы, ДОСААФ комитеттери, школалары болгаш клубтары аныктарын ортузунга камгалал-массалыг, өөрлөдүг болгаш спорт ажылын калбартыр, оон шынарнын экижидер талазы-биле чамдык эки түннелдерни чедип ап турар.

Коммунист тургузушкунунун хун бүрүдөгү сорулгашкан өөрлөдүг пункттары, автошкола, спорт-техниктиг клубтар болгаш бөлүмүр доктормал ажилда, улус ажал-агыяныг механизатор кадрларын, Чепсектиг Күштериниң хүрээлениге баар тускай билгини оолдарни белеткеп турар. Оон ангыда дыка хөй аныктар радиотелеграфчыны болгаш оон-даа өскө адыларнын мергенлигин ол школаларга, бөлүмүрге өөренип ап турар.

Улус салгалдын кижилериниң революшчу, дайычы болгаш күш-ажылы алдары салгаар, ену улам байкалгылар дээш комсомол, ДОСААФ организациялары партия организацияларын ууртууга-биле эвээш эвес ажилдарын боттандырып келген болгаш боттандырып-даа турар. Дайыннык базе күш-ажылдын Маадирлары Л. Н. Ефимов, Д. А. Камаршин, М. Д. Чола, О. Ч. Дажы-Намчал болгаш республиканың өскө-даа суралгыт кижилери-биле аныктарнын учуражышкынын эрттирери, кандыг-бир чугула болушкуннага турса кааткай слеттарын чыдалары бисте чанчыл апарган. Ол чугула ажилды доктормал чорудуп, системажыдар керек.

Бо болгаш аныктар ортузунга чорудуп турары-вс өскө-даа хевирини ажилдары элээн эки түннелдерни берип турар. Республиканын шериг албанын чоруп турар уш оолду (а чамдык Каза-Хем ык-көш районнарда тин кижини бирээзи-ле) камгалал ниетиленин өөрлөдүг черинге техниктиг тускай мергежилди чедип алган, а шеригге аптанып турар бүгү оолдар ГТО-нун нормаларын дужааган бооп турар.

Аныктарын шериг албаныга белеткээринге Кызыл хооранын комсомол, ДОСААФ организациялары эки түннелдерни чедип ап келген. Бичангаш аныктарын шериг албаныга белеткээр талазы-биле чарышка найсылал каш чыл улаштыр бирги черин ап, СЭКП обкомунун, Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң шитчинер Кызыл тугу-биле шыандып келген.

Шериге келдинтиг турар кижилерни бүгү таладык белеткээр дээш кызымаккай ажилда чорудуп, бодунун бүгү амыдарылы Төрээн чуртунга камгалаларына турса кааткай ДОСААФ организацияларын ажилдакчылары бисте эвээш эвес. Оларга өөрлөдүг черлерини кижизиндилери А. С. Пашков, А. Г. Малайневич, Н. П. Дачыр-оол, Ю. И. Оюн болгаш оон-даа өскөлер хамааржыр. Шериг херээнин мастерлери болуп бо кижилерин ажалын арга-дуржулгазын непертерин тургаш, шеригте келдинтиг турарларын белеткелди улам экижидер керек.

Чепсектиг Күштериниң хүрээлениге специалистер белеткээриниң тодаргай системасы камгалал ниетиленинде тургустунган. Бистин комитеттеринис, өөрлөдүг болгаш спорт организацияларывыс камгалал-массалыг, шериг-патриоттуг кижизиндиле талазы-биле чамдык эки дуржулганы мөөнүзүн, бедик мергежилдин болган кадрлар-даа оларда чет-чир.

Ындыг болзажок бо чугула керекте чамдык чет-пестер ам-даа бар. Кызыл болгаш Улус-Хем районнары ДОСААФ организацияларынын боттандырып турар хемчеглериниң организастаашкыны, алыктыг чоруп ам-даа куду деннеде турар. Бичангаш үстүндө алаанывыс болгаш Эрзин, Тес-Хем районнарда ДОСААФ-тын хүрээлени чылдан чыл-че өскөйи келген. Спорттуг шериг-техниктиг хевир-лериниң талазы-биле маргылдааларны ховар эрттирип турар.

Партия, совет болгаш ажал-агыя органнын район төптеринге база ажалдын суурларга боолдага маргылдаазы кылар, деринтинген тирлер тударының айттарың өөренип көөр ажурлук. Амгы үеде чылдык черлер барык бүгү районнарда чок, оон улам-дан спортчу маргылдаалар эрттирери, ылангыя ГТО нормаларын дужаары элээн бергелээшкыннеге таваржып турар.

Республиканың комсомол, ДОСААФ организациялары ажалыч чоннарын, ылангыя аныктарын ортузунга шериг-патриоттуг кижизиндилени күштелерин, камгалал-массалыг ажилдын бүгү хевирлерин ажитлап тургаш, Төрээн чуртунга төлөптиг кылдыр оларны белеткээр хүлээлгелиг.

УЛУС ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ КӨДЭЭ, СУУР СОВЕТТЕРИНИҢ КҮҮСКОМ ДАРГАЛАРЫНЫҢ ХУРАЛЫ

Дүүн Кызылга Политиктиг чыры-дымышкын бажыныга Тыва АССР-иниң улус депутаттарының көдээ, суур Советтериниң күүском даргаларынын хуралы эгелээн. Республиканын чурттакчылыг черлериниң, суурларын чагаайжыдылганын экижидер, чонуну материалдыг байдалын бедидер болгаш нинти культуразын улам көдүрер дугайында айттарыгы хуралдын киржикчилери чугаалажып турар. Хуралдын ажылында райкүүском даргалары, чамдык ажал-агыя, бугурулге черлериниң болгаш министрстволарын ууртукчулары киржип турар.

«Чурттакчылыг черлериниң суурларын чагаайжыдылганын экижидер, чонуну материалдыг байдалын бедидер болгаш нинти культуразын көдүрер талазы-биле улус депутаттарынын көдээ, суур Советтериниң сорулгаларын дугайында» илет-

келди хуралга Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Ч.Д. Б. Ондар кылган.

Ук айттарыгы чугаалажып көөрүнге Тоора-Хем суур Советиниң күүскомуниң даргазы Н. И. Куликова, Шуй көдээ Советиниң күүскомуниң даргазы М. Д. Донгак, Ак-Доурак хоорай Советиниң күүскомуниң даргазы З. Ф. Манчина, СЭКП Тыва обкомунун секретары Д. К. Ооржак, Сукпак көдээ Советиниң күүскомуниң даргазы Ш. С. Ондар, Эрзин суур Советиниң күүскомуниң даргазы Т. Н. Саая, Хандагайты суур Советиниң күүскомуниң даргазы К. О. Дүгөжаа, улус депутаттарынын Каза-Хем район Советиниң күүскомуниң даргазы К. С. Очур-оол, профоблзу-лелдин секретары С. Д. Киров олар киржип, санал берген.

Хурал ажылын бөгүн уламчылаар.

ТЕМПНИИ ДҮРГЕДЕДИР

Техника септелгезиниң хүн демдеглели

Келди чылдың хову ажилдарына көдээ ажал-агыя техника белеткээриниң талазы-биле байдалды тодоралдып көргөн чүгүлдө хурал республиканын Көдээ ажал-агыя министрстволуна болган. Амаа районнарын бугурулге эргелдериниң «Сельхозтехника» районнарда салбырларының база районнар аразында каттыжышкынынын көдүндөрүн чырыштыр.

Машина-трактор партияны септелгезиниң темпни хундүг негелдээниг дүшүсө болуп турар. Бо чылдың ноябрь-дын 16-нын мездээ-биле алдыга, квартал оналганын суурлар 713 тракторду, 234 комбайны белеттиштип, шуугуна тургустунган ууртуг тургаа база, херек чырылда чүгүлдө 472 тракторду, 48 тарал комбайны септөөн.

Техниканы септеп белеткээр Чоюн-Хеминиң, Бил-Хем, Каза-Хем болгаш Таңды районнарын ажал-агыяларында көчүгүч четпес чорудуп турар. Чыкээ, Чоюн-Хеминиң районуну совхозтары IV кварталда 420 трактор септээр турган,

оон чүгүлдө 16 машинаны, 145 андаарында — 50-ни, 481 селгадан — 79-ту септөөн. Таңды районун ажал-агыялары кварталда тракторлар септөөнүн планын чүгүлдө 16 хуу база комбайнлар септөөнүн дөгүлдө 12 хуу боттандырган. Ылчаарга Каза-Хем районун совхозтары 45 тарал комбайн септээр планын тургаш, чүгүлдө чыгыс комбайн септен алган.

Келди чылдың хову ажилдарына техника белеткээриниң хондуну турарын чыл-дагааны чүгүлдө? Хамдык чоруда, септелгезин чорударыныг деңгемдегил аргаларын ажаллаштып, ажилды мергежилдер организастаанын, септелгезин ортузунга чарышты калбартып, мурнакчылыгының ниетиленип хемчеглерин албайн турарында-дыр. Техника дугайында санып салыштып — дүжүг дугайында санып салышкын-дар дээрини ажал-агыяларынын ууртукулары утуп турар.

Оон ангыда ажал-агыяларын инженер-техниктиг ажилдакчылары техниканы, кыздар-чаар материалдарны хумгалыг ажилдарынын болгаш кадалаарынын, электр энергияны кампаарынын кыларын белеткээриниң база билини бедидерини, социаластар чарышты дөңгөйт кылдыр организастаанын айттырдыларчы ам-даа четпес кичөөшгөй салып турар.

Тыванын бугурулгучу күштерин улам ийик хөгүзүр талазы-биле хемчегер дугайында СЭКП ТК-нын болгаш СЭКП-ниң Министрлер Чөвүлелиниң доктормалыг бугулар бистеги республикага чаа-чаа бугурулге черлерин, участкалар, нехтер туртуугу, хөй сангыс эр-жидер дериг-херескелдерин сөзүп, чартап. Оларнын бирээзинге Кызылдын алты заводунун киде идик кылар чеге хамааржып турар.

Заводтук коллективни онгу беш чылдың үшкү чыгынын планын даалгаварын болгаш социаластыг хөлөөлгөдөрүн хуузаар эрте, декабрь 23-те күдүдүр дээш социаластыг чарыштын улам калбартын, ажыг-лагла ийириг, чаа-ла бир чыл ажалын турар чехти төлөөлгөн күдүдүгө чедир дээш кызымаккай ажилды турар. Көдө-лектиге кылар нормаларын-терин додуур болгаш ажыг күдүдүн турар мурнакчылар-нын саны улам көдүлдө. Киде идик кылар чех социаластыг чарыштын мурнакчызы бооп турар. Оон түннеленин ниини заводтук түннел-база ажилын турар: бо чылдың эрте-кен он айларында продукция сайгарыныч хемчээли 1977 чылдың чогуру үзүнге ден-лазирге, 199 хуу, а ону бугу-дери — 17,7 хуу улагакан. Октябрь айда сайгарылаз-паны 107,8 продукция бугуру-риниң даалганы — 100,8 хуу күү-сетинген.

Киде идик кылар чех — амгы үеде ийик машиналары, бисте дертинтинген, шуштурул-га шуугурулган бугурулге чарыш болуп. Чыгыс бо нех ам 2—3 чыл бурунда бугу завод-тук берип турган продукция-амында хөй хемчээлди ажал-дарын ийиш турар. Ол дээр-ге, хол-биле кылар, аар ажал-дарын механизастаашкыны түннелди-дир. Коллективте бугу-дурлугуни ажалын болгаш ажилдык шынарын бедидер дээш тус-тус кижилер аразы-нда чарышты калбартып, шынар көрүдүдөрүн доктормалыг кылар турар.

Хөм ийик кылар нехте Г. Вендерштың ийик ийик, өөр дөхте М. Коллартович, а ол ийик алы-өштөнү про-дукция берип турар участка-панын даалгаварын ургучу ажыг күдүдүн турар.

Хоошун бугурулгач чери ту-

ЧУГУЛА ПРОДУКЦИЯ

руп келген үзүндө бээр канбаг хергелелин хем бугу-дуртуг продукцияны хөмү берип келген. Хөм идик даал-гыр чех эр, херезини ийик-терге санктар, маймыл-шандар, тубельдер, бродни цинк, ташакалардан аңгыда хол хан-дурлар даарал, шанап, терге хер-рескелдерин, түтөп, суулар дээш ийиш чүдүдөрүн кыдып келген. Оларнын чамдыкын бугу-дери аты үеде дыка ийиш-тыгына хараданчыг.

Көдээ ийиштер, ылангыя малчылар, анычалар бродни ийиштерин садым-аймакча чер-леринде бол-за айтыртып, чагыштыр ийиштер турарлар. Кыраа санктар, киде идиктер даг-дагыт, кадар-берт чертерге тайгыр, аландык киде идиктиг удулунуң кыдыртып өч чертерге хөй сү-рүп, кылдаштарга, дорган-ла аден каар. А бродниин укташ недиң алдыга, чыгыг болгаш бижээ-ла, бедидер-даа болу-рун малчылар бол-за чугула-лаан турарлар. Бичангаш заводтук дүрүндүзү моон сон-дугар ийиктерини кылбаа-

«Правданың» корреспондентизиниң айтырыныг А. И. Брежневтин харызы

АПТЫРЫГ: Иранда бооп турар болуш-куннарга барыш чүк күрүслериниң, ылангыя АКШ-тын холгаарлаашкынын дугайында база оон эртенек оларныг шериг талазы-биле холгаарлаашкын тышын болурун дугайында даптыкы созушарда көстүп келген дындагыларны канчаар көчүп турар Салер?

ХАРЫГ: Ындыг дындагылар, оон иш-тинде чамдык күрүслерин талазында шериг талазы-биле холгаарлап болурун дугайында дындагылар шынап-ла көстүп көчүп турар. Оларнын дугайында чугула чоруп турар күрүслерин албай дугаалажып кижизиндиле ийик дыйнадыларын херек чырында шып эвес деп бадытталып тура-рынын фактынык ийиктей салбайн бар-рып база болбас. Бир эвес олар, чоңга чаа АКШ-тын президентиниң медетлөөн иш-тин, Ирандык ийиш херектеринге холгаарлаашкынын шып эвес деп ойтадып турар-даа болза, чамдык чүдүдөргө сизгиң алгыш, ыныг холгаарлаашкын туруп көчүп болур чыдавалык оон-биле кады бергээр чугула-лаан турарлар.

Ирандык ийиш херектеринге кымыл-ды-

лаа, кандыг-даа хевир-биле база кандыг-даа сылдагалар-биле даптыкы холгаар-лаарына Иран-биле чачыл апарган чаа-гай жожа-хөлбөө харылдааны тудуп турар Совет Эвелединиң удурун ол ийиштинге-биле медетген турар. Ол чуртта оон чү-лө иштин байдалына хамаарышкан болу-шкуннар бооп турар, ийиштин анал холбошкан айттырыларын ийиштер боттары шиттирлээр ажурлук. Бүгү-ле күрүслөр улустар аразында өскө-даа хөй чугула документилеринде ийиш, КНО-вун Ус-тавинда айттыпкан принциптерни ба-рымдаалар ажурлук. Ирандын, иран улус-тун суверенитетин болгаш хамаарышпас чорупу хундүгөп көөр ажурлук.

Совет Эвеледи-биле шууг шыгыраар-кыг турар күрүсө — Ирандык херектери-ге кылдыр-ла, а оон эртенек шериг-даа талазы-биле холгаарлаашкын СЭКП оон бодунун аймак чок чорудуп эрге-ажык-тарына хамааржыр кылдыр көөр апар.

(«Правда», ноябрь 19).

С О В Е Т-Э Ф И О П И К Е Р Э Э Г Е А Т С А Л Г А Н Ы

Совет Социаластыг Республикалар Эвелединиң болгаш Социаластыг Эфиопияныг аразына найрал болгаш калды ажилдагыла дугайында керээгө ат салышкыны ноябрь 20-де Кремльдиң Улус ордузунга болган.

Керээгө ат салганын бола:

Совет Социаластыг Республикалар Эвелединиң өмүзүндө — СЭКП ТК-нын Чыгыш секретары, СЭКП-ниң Дээди Советиниң Президиумунун Даргазы Л. И. Брежнев;

Социаластыг Эфиопияныг өмүзүндө — Социаластыг Эфиопияныг Тур шериг административтиг чөвүлелиниң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы, Революш ар-миланын Кал команданынчы Министру Хайле Марьям.

Керээгө ат салып турган:

Совет талазы — эштер Ю. В. Андропов, В. В. Гришин, А. А. Громико, А. П. Кирриленко, А. Н. Косыгин, К. Т. Мау-ронов, А. Я. Пельше, М. А. Суслев, Д. Ф. Устинов, В. В. Куз-нецов, Б. Н. Пономарев, М. С. Соловьев, К. З. Черненко, И. В. Капотов, В. И. Долгих, Я. П. Рябов, К. В. Русаков, СЭКП-ниң Дээди Советиниң Президиумунун болгаш Ми-нистрлер Чөвүлелиниң Даргаларын ооралакчы, СЭКП-ниң министрлери, СЭКП-ниң Күрүсө комитеттериниң дарга-лары, албанын өскө-даа кижилери;

Эфиоп талазы — Тур шериг административтиг чөвүлелин Доктаамал комитетиниң кижизиндери Берхаву Байе, Тессесе Болде Кидан, чөвүлелин ТК-нын келдугүч Хемламет Гира, чөвүлелин келдугүч Министру Геме-чу, албанын өскө-даа кижилери турган.

(СЭТА).

МОСКВАДАН ЧОРУПКАНЫ

Социаластыг Эфиопияның Тур шериг административтиг чөвүлелин болгаш Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы подполковник Министру Хайле Марьям СЭКП-ниң Дээди Советиниң Президиумунун болгаш Совет чазактыг чалаанын бугулар Совет Эвелединде чоруп турар азы-биле ноябрь 20-де Москвадан Ташкентке чоруккан.

Социаластыг Эфиопияның болгаш Совет Эвелединиң күрү-не туктары-биле ийишкө Инухоов, элордузунга Министру Хайле Марьямны СЭКП ТК-нын Чыгыш секретары, СЭКП-ниң Дээди Советиниң Президиумунун Даргазы Л. И. Брежнев, СЭКП ТК-нын Политбюро келдугүчү, СЭКП-ниң Ми-нистрлер Чөвүлелиниң Даргазы А. Н. Косыгин, СЭКП ТК-нын Политбюро келдугүчү, СЭКП-ниң чыгыш херектер министрлери А. А. Громико, СЭКП ТК-нын Политбюро кеңе-шчиги, СЭКП ТК-нын камгалал министрлери Д. Ф. Устинов, СЭКП ТК-нын Политбюро кеңешчигине кандидат, СЭКП-ниң Дээди Советиниң Президиумунун Даргалык бирги ооралакчы-сы В. В. Кузнецов, СЭКП ТК-нын Политбюро келдугүчүге кандидат, СЭКП ТК-нын секретары Б. Н. Пономарев, алба-нын өскө-даа кижилери самолет чалазынын баарынды ба-рып үзүшөөр.

Укудунушун шуугу хундүлдө таңымдык Чепсектиг Күштериниң үш хевирлеринден чыскаган. Л. И. Брежнев биле Министру Хайле Марьям совет дайыкчыларың чыс-каалынын баары-биле эркен. Социаластыг Эфиопиянык болгаш Совет Эвелединиң күрүсө министри Ирандык күсүткенге, Ташкентке ол аалчыны СЭКП ТК-нын Полит-бюро келдугүчүге кандидат, Узбекистаның Компартия-нын ТК-нын бирги секретары Ш. Р. Рашидов, албанын өскө-даа кижилери уткаан.

(СЭТА).

ЭНЕРГИЯНЫҢ БОЛГАШ СОРУК КИРИШКИНИҢ ҮНДЕЗИНИ

АТМА-АТА. Эш Л. И. Брежневтиң «Кур чер» деп момуз-да кирген чүдүдөргөдөп хамаарыштыр салдынып турар сорулгаларын республиканың партия активиниң хуралына чугаалашкан.

СЭКП ТК-нын Политбюро келдугүчү, Казахстаның Компартиянын ТК-нын бирги секретары Д. А. Купаев аала келетек кылган.

«Кур чер» чурттуң пай-дыктыг, хөй-пийти, угаан-бол-дал болгаш кулчулра амыд-рамдында уугу болушкун-дур деп, наастык чугаалаан. Бүгү уагустун эрес-наадир чорупу аны онза хан болгаш боттүг бугу-биле агыш-сеткилд хайныктыр чурп, партия-нын тургузуучу ажылы, совет кижилерин угаан-болды-мың оңдур чагаанын ол ном-да чырыкчыларды көргүскөн. Бо ном чүгө кур черни шөг-гөдип алганын дугайында сеткил оорунчүг өс эвес, ха-ры партианын организастык болгаш идеолоттуг ажилын дургузгаланын эң байлык ар-тынса база болуп турар. Кур болгаш куруккан чертерни шөгүдөөс а турарына уту-дурдаа чылдарында респу-бликаның партия организасты-нын шыларганга политиктиг болгаш күрүсө ажалдакчымы Леонид Ильич Брежнев баш-тан турганына казахстанчы-лар чоргарыпкан турар.

Казахстаның кур черлер бу-дурчтуг күштериниң пайлык хөгүлдөөс, оон экономика-лык өргөткөни, кулчу-ралың оүздөгүс — ленинчи партиянык ажалк уугу ажал-чорудулашынын бистин тургу-вустун бүгү уагустарынын дем каткан күзгөшкүннениң тургунейди деп хуралга дем-дегелен турган. Республиканың улус ажал-агыянын бүгү амыдарына көрбө беш чыл дургузуда шынар талазы-биле ханы чаартыла берген. Казахстаның кур ажалдыкы-ры амгы беш чылда Төрээн чурттуг шыгжамырына ийи уда бир-бир миллиард амыг нуд таравын урган. Натый-жа төлөөлгөн социал про-грамма чедипкениг бот-танып, ажалыч чоннарын материалдыг чагаай бадылы чайгылаш чок озуп турар.

Казахстаның кур чери шөгүдөп алганы — бугу чү-ренин ийик дээш, кижиниң чаа-гай чоруп дээш деп партияның программа болуп принипин амыдарга чайгылаш чок боттандырып турарынчы чы-рыктыкчылар үзөгөр-кыжээ-дир.

Кур черлерни шөгүдөп алдырып кырыкчылар чор-раанын болгаш оон-да өскө-лер хуралга үеде чугаалаш-кан Л. И. Брежневтиң «Кур чер» деп сактымыштарынын чырыкка утуп келген чорга-лыны энергияны болгаш өсүк киргизишкө чаа ийиш бер-генин демделген. Бо ном, «Бичи чер», «Катап тургу-зушкун» деп номнар шыпал, амгы болгаш келер үеде тур-ганга, ленинчил бугу-биле тург-гарып, демсиринге бол-гаш тизгелерге өрөлүн тур-рар.

(СЭТА).

Чогаалчы С. А. Сары-оолду Улустарнын Найы-ралы орден-биле шаңнаар дугайында

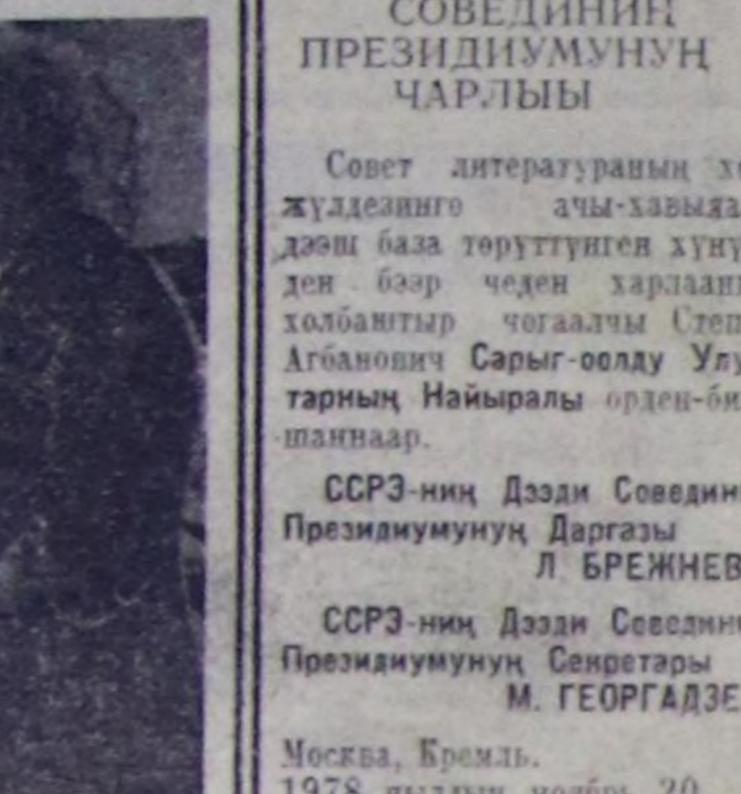
СССР-НИҢ ДЭЭДИ СӨВЕДИНИҢ ПРЕЗИДИУМУНУҢ ЧАРЛЫЫ

Совет литератураның зөгүдөөниг ачы-хавыдазы дээш база төрүтүнгөн хуну-ден бээр чеден харлаанын холбоштыр чогаалчы Степан Агаонович Сары-оолду Улустарнын Найыралы орден-биле шаңнаар.

СССР-ниң Дээди Сөвединиң Президиумунун Даргазы Л. БРЕЖНЕВ.

СССР-ниң Дээди Сөвединиң Президиумунун Секретары М. ГЕОРГАДЗЕ.

Москва, Кремль. 1978 чылдың ноябрь 20.

Алгы заводдундан фоторепортаж

„Кажан силер кызыгаарны камгалап туруңарда...“

ЧООКТА ЧАА Москвага чогаалчы өлкөлөрүн Бүгү-өнүктү хуралы болуп өткөн. Оу Чогаалчылар Журналыстыр, Кинематографистер, Чурукчулар, Композиторлар өлкөлөрүнүн баштаар черлери болган. СССР-ин Күрүлениң айыма чок чорук комитетинин кызыгар шериглеринин Политетин өргөтөлү оргонастап эрттарген. Мындагы хевирине куртула ужуру-дууалыг курал бистини чуртуууска бир дугар эртен болган оң киржичилери ону чачым болдуруп, донтаамал чым турарын чуудат деп салаан. нар.

Глагол Абалидзе, Владимир Лутовский боттары ок-боону тууду алган. Төрөн чурттуу кызыгарын камгалап, кызыгаржылар дутайында өвертерин, шудуртун бижип турганар. Сураган совет-кинематографистерин дайы мурнада тургусканы «Кызыгарга таварыла», «Он үш», «Джулар». «Үш тависна» деп кыяларын, Евгения Рыбачковту «Кызыгаржы Никита Корчагина болган оң «Индус» деп мдынык дутайында» өвертин көрүкчүлөр болган помучулар ам-лаа утпаан, ам-лаа солугургал-биле катал-катан порук, помучу туралар. Шудурту Михаил Исаковский биле композитор Матвей Блантерин кайтамчытыг «Катюшаны» кым билбес боор. Ол ир бүгү делегейни эрген, делегейни ийги дайымың үеинде дайымың улам-на көр хөөн чок чорукту, амчыралдык болган мынакчылан ирөөлүн апарган турган. Оу чуте бистини солдаттарымыз эвес, фашизмдин комплагерлеринге хоругаттырган демиселдер, Франциянын, Италиянын, Испаниянын партизаныр биле чырапкан турганар. «Анжам оол төрөн черин камгалаан, а Катюша мынакчыла калгалаан» деп бон шувирини бижип кийилери ам-лаа таалай-биле ирлапшышан. Анаа сураган совет чогаалчы Михаил Шолоховту кызыгаржыларга багаамчылыг оестере база катан чуртте чоок болган эргим кылдыр аныамал турду: «Кажан силер кызыгарын камгалап турганар, чурттарыңа чагай тараа-бидар дужутур, ном бижиттыңар болур чүе-дир».

Чогулел хуралга совет литератарынын болган уран чуудуң өз мюк акымдыкчылар киржи, салал-оалды берген. Оларын арамыда СССР-ин Чогаалчылар ашылениң баштаар черин бирги секретарь Социалисттик Күш-ажымын Маадыр Георгий Марков, СССР-ини Композиторлар ашыленин баштаар черин бирги секретарь Социалистик Күш-ажымын Маадыр Тихон Хренников дон шыама сураган кийилер бар болду. Сала берген элтер Төрөн чурттуу камгалаар терекке литератарынын болган уран чуудуң диктантин ролюң дайымың үеини удуу-биле унелетипер. «Кажан үгер-болор даштап турда, дөкүм үңү дөкү бээр деп бурун шыама узе чугалаан кийил чорал. Ада-чурттуң Уагү дайымы ол балыккалы үдөини-биле өвертерин. Кажан бистини мдыктыг Төрөн чуртууусу фашизм халлаң кюрге, кажан үгер-болор кулак уок кылдыр даштап турда, дөкүм үңү, чогаал үңү чытпоң. Совет литератарынын болган уран чуудуң төзөлөкчилери Төрөн чурттуу камгалакчыларың дутайында чуте чогаалдыкын бижип, кинолары кыл-оалга оон, концерттерин көрүзүң турган эвес, харин боттары ок-боону тутуш, этакже кып турганар. Оларын дикт хонү дайымың үеинде эеп келбөөн.

вер. Дайымы алдарың бо чачым тавымч хүнерде база уттурбайн.

БО ЧУГУЛА хуралга тыва литератарынын болган уран чуудуң төзөлөкчилери база киржешер. Анжам Тыва республиканың девисэри бүгүде найырадыг Моол Арат Республика-биле кызыгарлап чыдар. Моол литератарынын болган уран чуудуң төзөлөкчилери бисте үргүлү аалдан көр, а бистер база оларга бо-ла чө-де бээр бис. Арга-дуржула-высты-лаа болуп, бот-боттарымыстан өвертин ал-лаа турар бис. Иччанган Совет Эвилели биле Моолдуң ара-алды кызыгарын аки-дучу-манын болган найырадык кызыгары деп чонтуу-биле адап турар. Бисте бо найырадымы делегейде бүгү усту-тарга үгетер болурун күзеп турар бис.

Совет Төрөн чурттуу мдыктыг кызыгарынын камгала-ныг хамарышкан хуралга киржешеп, бо талазы-биле бисте анжам тыва литератарынын болган уран чуудуң төзөлөкчилериниң кымын турар акымдары кыж сагымас арга чок болу. Ол чагай херекте эвир, уагү салдарын совет чогаалчылары, чурукчулары, композиторлары, артистерини салган болган чедирениң утпаан бис. Дайы үеинде совет чогаалчылар Степан Шипачев, Вадим Коковников, арай соолуредир Семен Гуденко Тывага аалдан экон. Төрөн чурттуу камгалакчыларың дутайында, тыва улустуң фронтуга дуаалан турган патриотук акым-хедирениң дутайында утту-губис чогаалдары артырып кайлар. Композитор Леонид Райзельвичиниң дайымың мрлары тыва уаус ирлапкан турган. Тыва эл тургалымын дутайында хөй очерктери Михаил Бершан бижиш. Мемд фашизмге уау демиселге кызыгарып турар палкаттары Василий Демин, Степан Феостиков олар чуралар. Тыва эл Лешираг фронтуга маа-дырдык туудуң турган Шу-мов алышкылары дутайында «Руссия деп шудулуңда Александр Прокофьев бижиш. Ол үеде тыва чогаалчылар Олег Саган-оол «Тываны арат чоууну мурунуң деп өвертин. Сергей Норбо «Кымы кош деп шудулуңда, Степан Сарыг-оол «Белең» деп тоожуңу номучуларга баралаткан. Ол анжам ам-лаа уламчылан турар.

радыма база бир киржичкан болза Тываның комсомол шаңвалың лауреады анжам чурукчу Саая Сарыг-оол ирак Монгол-Тайгага төртүтүгө, кызыгаржыларың амчыралдык чакында-на билер, ону көрүп өсен. Иччанган оң «Эки туралың-ның эеп келтең», «Кызыгарда» деп чуруктары чур-рааны таварыга эвес. Саая Сарыг-оолдуң чамдык чуруктары Москвага болган «60 чылдарда камгаламда кезээ-де белең» деп Бүгү-өнүккө чурук делегейинге кир-ришкен. Бодум дутайы тыва эки туралың дутайында «Он бар» деп маадырла-шкы бижээмини номучулар билер боор. Оң анжам мез «Иржым буау», «Иржым буау» деп чогаалдарың маадырлары Эрес биле Лан-чар база кызыгарда шериг элден эрттирген оолдар бол-тай. Шудуруч Юрий Коков-негов «Кызыгарыңа», «Кы-зыгарыңын чагаам?» деп оңуңтерин бижиткэон. Иччангы сөөлү шувуң мдыктыг одуртулар-биле доос-кал.

«Семен болур дайымыңа Саян джым үреттес дөө, Чонук чоуун алыспас дөөн Чоку билбес таңымчык мев.

Иччангыштың авам сени Ургуду-ла бодан чон мев — Идык чурттуң кызыгарың Урөр дөвөниң шоругу-ла!»

Бо бүгү-биле чергелештир бистин акымдыкта чепстерин барын минир ужурут бис. Тыва эл туралы-ларың база оларын дайымың номандары-биле комиссары Тудуш Кетил-оолдуң, Монгуш Байысыланың дутайында чогаалдар, мрлар ам-лаа бижиткэон, чуруктар чуртуу-маал болуп турар. Совет Төрөн чурттуу мдыктыг кызыгарларың дутайында ам-лаа алаш чырыдып турар бис.

Уран-төчөп сөс, буду-ларың оң, лаштың кызы, үпериниң аяны бистин үе-чергелештир соруң киржин, бистин салгымыстың дутайында бистин үеинтиң, оң хайымыңымың акым-херектерин дутайында чурттиң болган сажым-сеткилдик тур-рекаалын салгыкчыларга дайчылар деп чыган бистер жи билер бис» деп, СЭКП-ниң XXV съездинде СЭКП ТК-ның Чингине секретары, СССР-ниң Дээл Советияң Президентуңуң Даргазы эл Л. И. Брежнев чугалаан.

Иччанган бистер, литератарынын болган уран чуудуң акымдыкчылары, Төрөн чурттуу мдыктыг кызыгары чуте оң камгалап турар кийилери эес, харин бистериниң болган бүгү совет кижилериниң чуреттерин база дамчыл эртин турар деп чү-вени көзөдө утпас ужурут бис.

К. КУДАЖЫ.
Тыва АССР-ини Чогаалчылар ашылениң баштаар чериниң даргазы.

В. И. ЛЕНИН И МАҢАА ЧУРТТАП ТУРГАН

УЛЬЯНОВСКИ, (СЭТА-ның көрр. В. Злобин). 1871 чылдан 1875 чылга чедир Ульяновның өг-бүлө чурттап турганы бажыңны чаарты ылыганың соола, ында В. И. Ленинниң бажың-музейи база катан аштыткан.

Ол музей чаа-чаа документилер-биле болган материалды-биле неметтинген. Оң бир салбыры Владимир Ильичиниң ада-неиниң дутайың чугалап турар. Симбирск губернияның карта-схемасында Илья Николаевичиниң инспекторлаан үнүүшкүнериниң маршруттарын көргүскөн, ол үнүүшкүнериниң туңгелинде, тодараттыган саннар-биле алырга, Болга унууң суурларыңа 150 амыг школалар аштыткан. Революсун амы-төлүкүң шыңчы өңүңү—В. И. Ленинниң авазыңга музейде онза черин аңгылаан.

Бажыңның ийги кыдында Ульяновтарның бажыңның ол үедги иштиги байдалын көргүскөн. Оң элэн шың кылдыр тараыштыр тургузарыңа Анна Ильичиниң салгышы-ныннары дузалаан, өг-бүлени амчыралыңың чамдык бай-даллары ында аажок тодараткы бижиттинген. Уруглар өрзелинде байдал В. И. Ленинниң амчыралыңың чаш чоран үе-инде шыама кылдыр көргүстүнгөн.

СТУДЕНТИЛЕРНИН ӨӨРҮШКҮЗҮ

Марийиниң политетиниң студентилери тос катт объективне көшкенин байыралын эрттир-ген. Студент амиктерини өверинериңе болган диташ-мырлана бүгү-ла таарымчалык байдалар ийде тургусканында. Ол студентилер бажыңыңа таарымчалык өрөлдөр, катт бурдуңде солуң хемиселер өрөлдөр, актыви болган спортивний элдер, библиоте-ка, нождула элам, Столовая аштытканын, амидорал гал-дырыма албон ашылган турар. Студентилерниң кон-церттор боруу турар чер бөө тытты берген.

Объективтиң чаа көрүзү — Йошкар-Оланың теп Орду-нуна тувар кылдыр пана-наттыгын дээди өрөгүдө керсерлерин чуртталга кол-лекциени баштайык бажыңы.

Студентилерин чаа объек-тивне көшкениң байды-лам — автономия республикада база бир онжогай чуу-а. Чуте бо чымын бөсик ин-тернеттиң, педагогик ин-ститутунуң, марий советле-тиңиң студентилери чаа-лайымы тууганын объек-тивилери алааннар. Чуте студент амиктерини амидорал экижил турар эес, оолдар, кыстарың өверинериңе ишти байдалар экижил турар. Чаа өрөгүдө аудиториялары аштытканын, өөредилениң үеинтиң дерликтерекселери нежеки турар. Оң анжамда Марий АССР-ниң дээди бө-лөш ортума өөредиле чер-лиңи доовукуларыңың—аны-ах тусуай эргекчилерин билиниң шыныры чыл көлөң тууду-ла бедел турар.

Л. КОПАРОВ,
СЭТА-ның көрр.
Йошкар-Ола.

Чурттуу кубогу дөш хосту хурш маргаладымга Ура-ниаң командамы РСФСР-ниң команда-биле укурашкан, тилекчи боон үңгөн. Үш дугар черде — Грузияны, дерткүдө — Москваны, а беш дугар черде — Казахста-ның командалары болган.

ССРЭ-ниң регби талазы-биле шилден командалы Италия-ның Римге ол чурттуу коман-дамы-биле ойнап, 11:9 саныг уткан болган. 60 маргалады-мын бири чертеп үңгөн. Евро-пага регби талазы-биле бир-ги чер дөш ам бистик спорт-сменлер Румылияны, Польшаны, Испанияны командалары-биле СССР-ге болган Польшага маймың 20-ге чедир ужуражыры артык.

ССРЭ-ниң мичилиг доккөй талазы-биле чөмшүлү ат дөш эң баштайгы маргалады-мынга эртен чамдык тилекчи-лери — Москваны диташ-мы-чулары Иркутскиге ол хоорай-ның «Локомотив» командамы-биле укурашкан, ону 4:2 саны-биле тилектен. Эң шымак дөш бөдүн командаларың арша-лар маргаладымга баштайгы ойнашкыларыңың ноябрь 22, 24 болган. 25-те Хабаровскиге, Омскиге, Кемеровога, Свердловскиге, Первоуральскиге, Красноярскиге эрттирер.

Москваың спартакчымы Вячеслав Старшын чурттуу пешиваттарыңа хөкөмдөй-лерден бир-ле дуттаарылда дөрт түс шыама калгыла кир-түй. Эртин өскөрсө биле оң командамың Риганың «Дина-мо» командамы-биле укура-жымышкымың үеинде ол бөдүң «обедениң» санын кирген. Адаа спартакчылар 3:2 саныг утшаар.

Бөгүн республиканың көңү туур булуттар чамдык чер-лерге бысан хар чар. Барымы чүх улаанышкымың хаттын дүргөн секундала 3—8 метр чедер. Аларын температурасы 10—15 градус соор.

Кымылга аяк хүн болур. Хат кошмак. Агаар хүндө 12—14 градус соор.

Агаар

Бөгүн республиканың көңү туур булуттар чамдык чер-лерге бысан хар чар. Барымы чүх улаанышкымың хаттын дүргөн секундала 3—8 метр чедер. Аларын температурасы 10—15 градус соор.

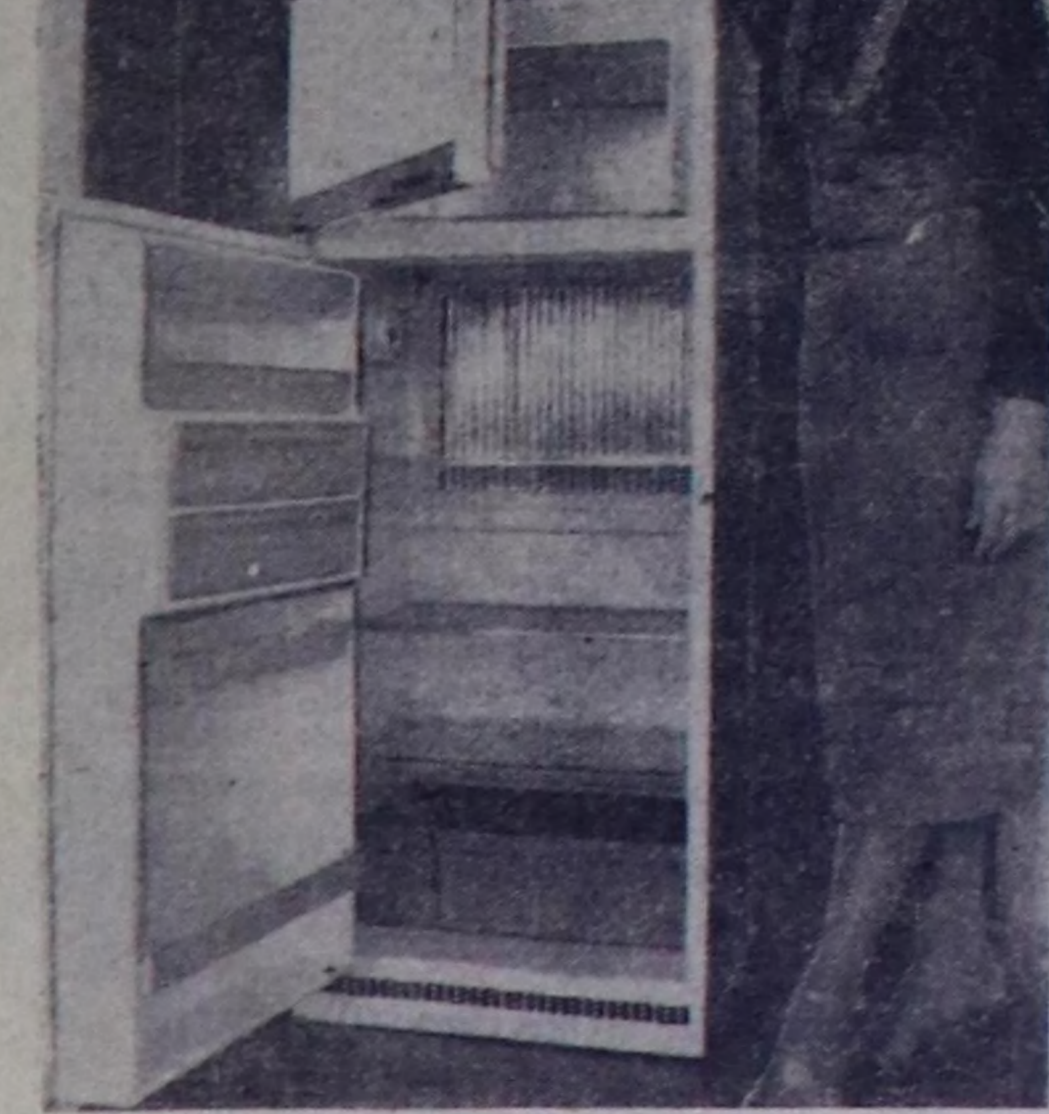
Кымылга аяк хүн болур. Хат кошмак. Агаар хүндө 12—14 градус соор.

БАРААННАРЫ-ЧОНГА

КНЕВ Электри амидорал машиналарың болган при-борларың Бүгү-өнүккө эртен-инчиңде институтуңда амидоралга хереклээр «Кристалл» (АНЦ-2001) деп сооду-чуну ашылган кылган. 18 градус чедир сой бээр кууд тек-пературасын кезээ тусай ээжитер. Ол чорук чуте таарым-чалыг эес, харин экономика талазы-биле камгалагыт. Чү-ге дөрге соодуку иштинге чымаг агар өвөң кирер, мдык болганда электри эргелиганы чарымы ээжээр. Кнев об-ласта Басильковскийни соодучулар заводу ол модельди кездер өвөң будурун ээзар.

ЧУРУКТА: институтуң амыдакчымы Наталья Воронко, бажың соодучуңуң чаа херин көрүзүп турары.

А. ПОДУБНЫЙНИН фотоу.

ОЛЧАЗЫ-

ЫРЛАР

Тараажымы аяк-кечаш чур-гаалат турар «Ай-ай» деп ир композицияны Умгурт үлгер-теринде чуртустунган «Ичи-гидан» (Шоор) деп фоль-клор ансамблиниң чаа про-граммында кирген. Бо чы-лым хуртун киреалын болган Умгурттарын Баклан рай-ону эргезип келген экседи-цияны киржичилери — сту-дент-төгүчүлөр уаустуң ил-лы-буру чогаалчылары-биле кады ансамблге чаа-чөл аял-галарын чым эжештенир.

Уаустуң чогаалчыларын-дан аддынган ирлар, тоочаан чухалар, тоолдар, легендалар университет фондуң дождур-ган. Амидоралдык чакым-дык амидорал, национал хөптер, уран аржыганың болган утуулаан — даярлышкынар-ның хевирлери, ыштан кыл-ган чамдык чүдүлериң СССР-ниң уаустарымын этнография музейиниң дөргөри-биле аңы-лай шыаң.

Университеттиң экспедиция-лары чачкыкан айы-биле чай дүжөргө-ле Умгурттың райондарын, кожа турат об-ластарын, автономия респу-бликаларын эртин, уаустуң удузуну культура-амидоралы-нын тоогудуңуң дутайында шикчилерин боттарың олча-тываыштары-биле бай-дыр турар. Университеттиң ам тургустунар музейине арбын материал чыгынган. Экседи-циялар үеинде бижиттинген уаустуң ир чогаалчылары-ның эң экилери «Ичигтан» ансамблдин күсөлдөшкө кирип турар.

Ю КЕПРОВ,
СЭТА-ның көрр.
Ижевск.

Мергелдейниң почтазындан

ЭЭНКЛУБ

«Шынымы» бир почтазын чымын көрө бөзүрүшкө. «Мер-гелдейне» деп наан чагай бар болду. «Бир-де черде дүң-үрениң чүе болганды» деп бодол-биле тоитан номчүй бер-дим. Шыны-ла мдык болду: даштыкы хөвөр, хөвөрүң ба-дык уреш, аялганда «Морай фермазымың, кызуу» деп би-ле наан. Мөңө адреслөөн боорга, сажымын дорвал сар-гы берген. Каяа-чараш черде, арга-алш ортуңда бичи суур-ла болгай Казуу наан ишпап «түрөй» берди?

Кыжкырге бүзүрү мен! Бары-бары болуп амиктар-ның хомудалын илдеткен ча-гаазыңа кашап бүзүрүс мев. Ол чагазың доңу ука-дын дамчыдай.

«Саян» совхозуң төүң-деп 12 хире километр черде чурттан, ашылган турар саан-чылар бис. Анык ашыл-ла болгай, минала-даа кийи бү-рүү кызуу турар диташкыны база күдээр Каяа ойнуң, хө-дөң, кино, концерт көрүп ды-штарың? Кузутура одапта-ла болгай. Бисте клуб берип бар. Оң бараның нөстү ту-рар ийни. Оң бараның бе-зын көргө хөвөр чөк; экилн аныкда отанпал, сонгалары-ның шилдери бузук. Хөслөй-дан ыш бурт днес. Оң үгүле

Телевидение

даштыкы чүрү оң-дур. Ишти-ки чүрү мдыктыг почта чок, оон орунда бенин доңорар акым алышкан турар, хана-лары каяа-бир пөгдө өнөк чыгтан ишпап кылдыр бы-ка-сокка чугайлаң. А дөңкүн херекселери болган өгө-даа ойвар чуудор калдымал? Оларын чачымдык тиле-лас сеп. Кызымы-биле чүе-лаарга, аныкдыктаан, эң клуб-тур ийни.

Клуб эргелешти турган бө? Ияе, турар. Ашпа-шалын эвөш, чуте 6 рубль. Анган-шынбарин, өт салгыры база эргекчи кымыр. Оң экилн, да клуб даштында олар ийни, хөмүр-дөш дүжүртү-мөң. Шаң мдыктыг чыда-ганнар-биле бир эргелешти «Мдыкты байдал турда, мев.

19.15—Теледөзлөр.
19.25—Чаралдар.

МОСКВАДАН

19.30—Мөдзөлөр.
19.45—«Л. Толстой» уруглар-га.
20.05—ССРЭ-ниң удузтун арты-на И. Глинкалоуң концерти.
20.40—«Бистин тайылымы-вме». Дамчылган политетин тайылыр-чылары Ю. А. Летунов чорудар.
21.25—«Ареника». Уран-чечен телефильм. 2-ги серия.
22.30—«Ес». Информастыг программа.
23.00—«Литературалыг салга». Михаил Булга-ков. Автор болган дамчылган И. Си-

молов чорудар. Төвгөң-дө—мөдзөлөр.

ИЙНИ ПРОГРАММА

МОСКВАДАН

17.50—Дөңө Бланин ойвар.
18.30—«Эртемниң амидоралы». «Сибирьниң күчү». СССР-ниң ЭА-ның ад-роуд фашизмниң Си-бирь салгырының ди-ректору академик А. Н. Сирянский, СССР-ниң ЭА-ның даг институту-дун Сибирь салгырының директоруңуң орадан-ымы В. В. Галацкий кирер.
19.00—«Харымылар, горни-тер».
КЫЗЫЛДАН
19.30—20.40 «Ханың бүгү фирма». Уран-чечен те-лефильм. 2-ги сериямы.

РЕДАКЦИЯНЫН АДРЕЗИ:
ИНДЕКС 667000

Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлөшүн Ном үндүрөр чөр, полиграфия болган ном садымдык талаам-биле өргөселиң типографиямы (Кызыл, Щетинкин болган Кравченко кудумчуу, бажың № 1).